

Н.С.Бібік,
вчитель історії
НВК «Бобринецька гімназія–
загальноосвітня школи I-III
ступенів №1»

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В УЧНІВ НА МАТЕРІАЛАХ ПОШУКОВОЇ ТА КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ У ШКІЛЬНОМУ МУЗЕЇ

Національно-патріотичне виховання учнів у сучасній школі включає в себе взаємопов'язану діяльність вчителів і учнів по розвитку сукупності моральних почуттів і рис поведінки, а саме: любов до Батьківщини, відданість їй, активна праця на благо Вітчизни, примноження трудових традицій, звичаїв рідної країни, прагнення до зміцнення честі та гідності своєї держави, прив'язаність і любов до рідного краю, хоробрість, готовність захищати Батьківщину, дружба з іншими народами.

Вже близько десяти років поєдную роботу вчителя історії в НВК «Бобринецька гімназія-загальноосвітня школа I-III ступенів №1», директора Музейного комплексу при НВК (музей Бойової Слави, музей Історії школи та Пам'ятний знак вчителям та учням бобринецьких шкіл, які загинули в роки війни) та керівника гуртка «Юні екскурсоводи». Саме це поєднання дає унікальну можливість охоплювати краєзнавчою роботою більшість учнів школи, продовжувати урочні краєзнавчі проекти в гуртковій роботі й висвітлювати їх результати на уроках та під час проведення шкільних заходів.

Роботу вчителя здійснюю в таких напрямках:

- пошуково-дослідницький;
- інформаційно-просвітницький;
- екскурсійний.

Пошуково-дослідницький напрямок. Нами визначено пріоритетні напрямки пошукової діяльності.

1. Дослідження історії краю.

В Україні є багато красивих та визначних місць. Але в кожного з нас є той куточок, який залишається в серці, де пролетіло дитинство, прошуміла юність. Бобринецький край - це південь Кіровоградщини. Він має дуже вигідне й особливе географічне розташування. Перше, що вражає людей, які приїждять до нас, - це безмежні, неозорі степи. Адже справжніх степів у Західній і Центральній Європі немає. Сітка балок та річок, сприятливі природно-кліматичні умови завжди приваблювали людей. На цій благословенній землі завжди було багато сіл та хуторів. У 1767 році поблизу річки Сугоклеї виникло поселення Малий Бобринець. А в 1828, у зв'язку з перетворенням міста Єлисаветграда в центр Південно-Російських військових поселень, Бобринець став повітовим центром Херсонської губернії. Середина XIX ст. у Бобринці пов'язана з діяльністю корифеїв українського театру. У 1862 році був створений аматорський театр, де почали свій творчий шлях М.Кропивницький, І.Карпенко-Карий. Звідси розпочинали свій життєвий шлях люди, які досягли

чималих висот завдяки своєму розуму й праці: П.Тодоровський, В.Корж, Н.Яковенко, А.Вишневецький, Л.Капелюшний, М.Смоленчук.

Та, на жаль, історія Бобринеччини має ще багато білих плям. На наше глибоке переконання, саме село є скарбницею української історії, яку сьогодні слід пильно берегти від посягань часу, від можливості бути знищеним, забутим, розтоптаним. А хіба можна топтати власну історію?

Досліджуючи минуле кожного населеного пункту, ми немовби з пазлів складаємо цілісну картину історії нашої Батьківщини.

Саме тому пошуковці виступили ініціаторами навчального проекту для учнів школи **«Мій край: сторінки історії»**. Він передбачає вивчення та дослідження історії Бобринецького району. А оскільки у нашій гімназії навчаються школярі, які мають родичів майже у всіх селах району, то ми створюємо науково-краєзнавчу карту, яка буде поповнюватися історико-краєзнавчими матеріалами про села та місто. Адже ми самі пишемо свою історію.

2. Дослідження історії Великої Вітчизняної війни на території району.

З 1990 року при НВК «Бобринецька гімназія - загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №1» працює Музей Бойової Слави, заснований ветераном педагогічної ниви В.Шабатіним. Тут зібрано більше 2-х тисяч різноманітних експонатів: узагальнений матеріал про військові частини, що звільняли місто і район, матеріал про участь жителів міста й району у війні, відновлені списки випускників 1941 року (а це близько 90 осіб, 50 з яких - загинули) та їх фотознімки. Фонд музею постійно поповнюється матеріалами краєзнавчих експедицій, дослідженнями членів пошукового загону, учителями школи, спогадами ветеранів ІІ Світової війни та ветеранів праці.

Протягом останніх років учні працювали над пошуковими проектами:

- **«Незгасна пам'ять»** - дослідження історичних фактів початку Великої Вітчизняної війни на території району, записування спогадів очевидців. Увесь матеріал узагальнено, і на його основі розроблена екскурсія на тему «Трагедія 1941 року». Учасники групи «Пошук» створили електронну версію заочної подорожі на тему: «Наш край у роки війни», використавши фотоматеріали й документи краєзнавців та районного краєзнавчого музею, видали буклет.

- **«Схиляємо голови низько»** – ще один проект групи «Пошук». Мета його – виховувати в учнів шану й повагу до ветеранів Великої Вітчизняної війни; гордість за подвиг українського народу під час воєнного лихоліття. Ми зібрали й узагальнили всю інформацію про пам'ятні місця, пов'язані з роками війни. На основі цієї інформації група «Пошук» видала буклет.

- **«Пам'ять про них збережуть нащадки»** - проект у ході якого досліджувалася участь учителів у Великій Вітчизняній війні.

Мета проекту – виховання почуття поваги та вдячності до учасників Великої Вітчизняної війни, зміцнення спадкоємності поколінь, формування духовно-моральних, громадянських і світоглядних якостей особистості, які проявляються в гордості за свою країну, місто. На основі цих матеріалів розроблено екскурсію та створено нову експозицію в музеї Бойової Слави.

Охоплюючи пошуковою роботою учнів школи, ми привчаємо їх до громадської роботи, формуємо почуття любові та поваги до рідного краю.

3. Дослідження Голодомору 1932-1933 років на території міста та району.

Пошуковці стали ініціаторами довготривалого загальношкільного проекту з дослідження історії 30-х років - **«Голоси з минулого»**.

Мета проекту: збереження пам'яті про національну трагедію 1932-1933 років в Україні, формування співчуття до жертв геноциду, виховання патріотизму та історичної пам'яті в молодого покоління, вміння брати уроки для майбутнього, активізація дослідження історії Голодомору як частини історії рідного краю. Спогади очевидців голоду ретельно записуються, частину їх оформили в буклет. Зібраний матеріал був покладений в основу великого заходу для старшокласників міських шкіл та районного заходу **«Свічка Пам'яті»**. Під керівництвом гуртківців учні 10-х класів проводять роботу над дослідженням долі своєї родини в кінці 20-х - початку 30-х років ХХ століття. У рамках проекту ми продовжуємо співпрацю з районною комісією по голодомору, створеною в райдержадміністрації:

- ведемо дослідження зниклих населених пунктів нашого району;
- працюємо над створенням карти Бобринеччини 20-30-х років минулого століття, адже відомо, що наш край був густо заселений у той час. Багато сіл і особливо хуторів зникло в роки колективізації та голоду.
- створюємо аудіо- і відеотеку спогадів.

4. Дослідження історії школи.

Збираючи матеріал про випускників школи – учасників війни, пошуковці не могли обминути й історію свого навчального закладу. Так виник новий напрямок – історія школи. За останні 7 років ми зібрали багато фотознімків різних років, які відтворюють життєпис навчального закладу. У 2008 році брали участь зі своїми дослідженнями у Всеукраїнській суспільній акції школярів України «Громадянин».

В 2011 році при НВК «Бобринецька гімназія – ЗШ I-III ступенів №1» відкрито музей «Історія школи». Він відтворює досягнення навчального закладу, учителів та його вихованців. Тут пишеться літопис школи, зберігаються спогади про педагогів, які колись працювали в ній, колективні фото випускників, зразки учнівської форми. Музей підтримує зв'язок з випускниками різних років.

5. Дослідження історії роду.

За всіх часів у всіх народів родина була найбільшим вихователем молодого покоління. Саме вона закладає фундамент духовності кожної людини, використовуючи великі природні можливості виховання: приклад батьків чи інших родичів, сімейні традиції, реліквії, моральні цінності родини. Працюючи в цьому напрямку, гуртківці вчаться:

- здобувати інформацію та досліджувати історію свого роду, сімейні традиції та реліквії;
- набувають навичок створення родинного дерева, герба та девізу сім'ї;
- вчаться розуміти у чому цінність сім'ї для кожної людини.

У рамках загальношкільної програми «Я – українець» гуртківці беруть активну участь у дослідженнях «Мое родовідне дерево», «Ордени та медалі в моїй родині», «Моя родина в роки Великого Голоду», «Шкільні династії». Розпочали роботу над довготривалим проектом **«Повсякденне життя моєї сім'ї на тлі історичної епохи»**. Мета проекту - залучити учнів до активного вивчення історії повсякденності на прикладі власної сім'ї та сприяти позитивному ставленню до історії родини як органічної складової історії країни. Завдання проекту:

- залучити членів сімей учнів до спільної пошукової діяльності, сприяти формуванню спільної історичної пам'яті та ідентичності;
- підготувати матеріали для презентації;
- зібрати інформацію для використання на уроках історії України за темою «Повсякденне життя українців у 1920-1990 рр.».

Інформаційно-просвітницький напрямок.

Пошуковці розробили інформаційні повідомлення до визначних дат української історії, куди включили краєзнавчий матеріал. Із цими матеріалами вони виступають перед учнями школи та беруть участь у загальношкільних заходах.

Екскурсійний напрямок.

За матеріалами музею Бойової Слави та музею «Історія школи» розроблені екскурсії, які проводять три групи екскурсіводів.

Експозиційні розділи музею Бойової Слави із розробленими екскурсіями:

1. Вчителі та учні шкіл м.Бобринця, які воювали за Батьківщину.
2. Наш край у роки війни.
3. Наші земляки – Герої Радянського Союзу.
4. Кавалери солдатських орденів.
5. Боротьба населення району проти фашистських окупантів.
6. Визволення Бобринеччини від німецько-фашистських загарбників.
7. Воїни 57-ї Армії – визволителі нашого краю.
8. Воїни-інтернаціоналісти.

Експозиційні розділи музею Історії школи з екскурсіями:

1. Біля витоків історії.
2. Буремні роки.
3. У вогнищі війни.
4. Тяжкі повоєнні.
5. Становлення й визнання.
6. Наше сьогодні.
7. Гордість школи – наші випускники.

В арсеналі пошуковців і три екскурсії містом:

1. **«Вулицями старого міста»**. Екскурсія була розроблена за результатами проекту **«Мій край – моя історія жива»**. У рамках проекту проводився пошук старих світлин міста, які ввійшли до «портфеля екскурсівода». Проект сприяв глибшому дослідженню історії Бобринця, вихованню почуття гідності за рідний край та за людей, які проживають у ньому.

2. **«Пам'ятні знаки нашого міста».** Ця екскурсія є результатом проекту **«Схиляємо голови низько».**

3. **«Алеями нашого парку».** (розроблена в рамках міжнародного проекту **«Сталий міський розвиток»**)

Зміст матеріалу екскурсій активно сприяє не тільки засвоєнню знань, а й підвищенню інтересу до історії. Учні, наочно ознайомившись зі справжніми пам'ятками історії, глибше починають розуміти закономірності історичного розвитку суспільства. У них пробуджується й розвивається почуття любові до свого краю, до героїчного минулого Батьківщини.

Один з методів роботи пошуковців - самостійна діяльність. Кожен член групи з урахуванням індивідуальних інтересів вибирає тему й самостійно працює над нею. Під час роботи вони опановують певні вміння та навички дослідницької діяльності: складати бібліографію, анотацію, працювати з краєзнавчою науковою літературою, документальними матеріалами, записувати спогади, збирати краєзнавчий матеріал, користуватися логічними прийомами.

Серед найбільш вдалих досліджень – «Собор наших душ», «Маленька краплинка великої держави», «Сторінками сімейного літопису», «Живих барв майстриня», «Загубилось в долині село» та інші. Ці роботи були відзначені на конкурсах різних рівнів.

У роботі музею широко використовується проектна технологія, яка створює сприятливі умови для самореалізації особистості, дає поштовх для індивідуального та колективного пошуку, стимулює розвиток інтелектуального й творчого потенціалу учнів, розвиває відповідальність, необхідні психологічні якості, формує соціальні вміння та сприяє набуттю навчального й життєвого досвіду.

Пошуково-краєзнавча та дослідницька робота формує в учнів цінні риси: критичність, допитливість, цілеспрямованість, ініціативність, наполегливість, прагнення знати змістовну, правдиву історію. Пошук захоплює! Дослідницька робота – це альтернатива бездуховності. Загалом краєзнавчий гурток сприяє вихованню учнів у дусі патріотизму, залучає їх до суспільно-корисної праці.

Краєзнавчі розвідки використовують при підготовці до уроків за темою «Наш край». Планують музейні уроки, уроки-екскурсії, залучають учнів до підготовки, запрошують учнів-екскурсоводів. Це пробуджує в дітей глибокий інтерес до історії краю. Використання краєзнавчого матеріалу на уроках не тільки не викликає перевантаження учнів, а навпаки, значно полегшує засвоєння курсу історії, робить знання учнів більш міцними і глибокими, виховує в учнів любов до рідного краю. Адже завжди потрібно поважати ту місцевість і народ, де Всевишній надав тобі можливість жити.